

АРХІТЕКТУРА

УДК 711.27.711.6

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ МІСЬКИХ БАГАТОРІВНЕВИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ

Колмаков Є.О.

Київський національний університет будівництва і архітектури

Розглянуто зміст поняття «міський багаторівневий громадський простір». Досліджено сучасний стан використання та кращі приклади формування багаторівневих громадських просторів в містах України та зарубіжних країн. Визначено основні тенденції архітектурно-планувальної організації багаторівневих громадських просторів у найкрупніших містах.

Ключові слова: архітектурно-планувальна організація, міський багаторівневий громадський простір.

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася у центральних зонах найкрупніших міст України свідчать про нераціональне використання міського простору. Вільний від забудови міський простір використовується або як шлях руху пішоходів і транспорту або не використовується зовсім і перетворюється на «міський пустир». Проте існуючі світові тенденції свідчать, що формування багаторівневих громадських просторів є одним із альтернативних шляхів перспективного розвитку поселень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку архітектури міських багаторівневих громадських просторів наразі приділяється певна увага. Наприклад, французький архітектор Е. Енар запропонував концепцію міста, транспортні проблеми якого можуть бути вирішені за рахунок створення багаторівневих вулиць з інтенсивним рухом в три або чотири рівні. Інші аспекти даної проблеми розглядалися В.Т. Шимко, який досліджував емоціональний вплив різних по розміру просторів на людину [1]; Б. Гройсом, який акцентував увагу на різниці між відкритим, громадським та приватним простором [2]; М.О. Макухіним, який розглядав архітектурно-планувальні тенденції і принципи формування багатофункціональних мостових споруд [3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз останніх досліджень і публікацій щодо використання потенціалу багаторівневого громадського простору виявив, що на сучасному етапі проблема використання потенціалу багаторівневих громадських просторів в Україні досліджена фрагментарно, тоді як за рубежом ця тема розробляється досить активно, зокрема в роботах таких відомих архітекторів як Джейн Джекобс [4], Ян Гейл [5], Вітольд Рибчінський [6] тощо.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження кращих вітчизняних та зарубіжних прикладів використання потенціалу багаторівневого громадського простору.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі центральні частини міст України втрачають свою історичну та культурну роль через щільну забудову простору та концентрацію пішохідного руху. Зазвичай, центральна частина

найкрупніших міст охоплює території, призначені для задоволення найрізноманітніших потреб: розміщення адміністративних будівель, урядових установ, магазинів, ресторанів, історичних місць тощо. Попри те, що центр міста одночасно є й місцем концентрації транспортної мережі, часто він також може бути й центром перетину транзитних потоків і магістральних вулиць. Проте аналіз міських центрів міст як в Україні, так і за кордоном, показує, що в більшості з них понад 80% усіх міських пересувань у його центральній частині здійснюється пішки. При цьому у багатьох міських центрах із великою щільністю забудови, щоб забезпечити автомобільний рух, ширина тротуарів різко зменшується. Це призводить до ускладнення пішохідного руху. Проблема особливо загострюється на перехрестях вулиць.

Практика містобудування показує, що зацікавленість у створенні зручних умов для пішохідного руху збільшується зі зростанням рівня автомобілізації. Наразі існує велика кількість реалізованих проектів, які зберігають баланс між пішоходами та транспортом. Деякі з них виключають автомобільний рух на окремих вулицях старого міста, інші – повністю засновані на пішохідному русі. Тобто, пішохідний рух розглядається як рівноправний учасник міського простору. З іншого боку, дослідження зарубіжного та вітчизняного досвіду показують, що центральні частини історичних міст з великими труднощами пристосовуються до автомобільного руху.

Не викликає сумніву, що сучасний міський центр повинен мати комфортну для людини організацію простору. На його території має бути досягнутий баланс між потребами пішоходів і користувачів транспортних засобів. Одним з найбільш перспективних напрямів рішення цієї проблеми є формування міських багаторівневих громадських просторів.

У найбільш загальному розумінні, громадський простір – це соціальний простір, який є відкритим і доступним для всіх. Він може бути представлений у вигляді тротуарів, громадських площ, скверів, парків, пляжів, прибудинкових територій багатоповерхових будинків тощо. Особливого значення набуває активне й комплексне використання підземного простору. Громадський

простір може виконувати такі основні функції: рекреаційну, комунікаційну, політичну та розважальну. Сучасні тенденції розвитку міст свідчать, що ці функції зазвичай доповнюються одна одну, громадський простір перетворюється на місце концентрації міського життя. Тобто можна погодитися з точкою зору, що громадський простір – це простір, пов'язаний із певними типами громадської діяльності, такими як спілкування, дозволя, простір, що створює умови для прогулянок та відпочинку, творчості та освіти [7]. Успішними є ті громадські простори, куди люди прагнуть повертатися знову і знову передусім через їх багатофункціональність.

К. Лінч виділяє сім основних принципів формування громадського простору комфортного для мешканців міста:

1. Життєздатність – здатність форми поселення підтримувати життєві функції та задовольняти потреби людини.

2. Свідомість – спроможність мешканців сприймати, подумки розчленовувати і структурувати в часі і просторі своє поселення.

3. Відповідність – здатність форми виконувати роль каналів комунікації і відповідати структурі та обсягу дій, у які залучені жителі.

4. Доступність – спроможність забезпечити досяжність видів діяльності, ресурсів, обслуговування, інформації.

5. Контрольованість – можливість впливати на функціонування окремих елементів міського середовища.

6. Ефективність – ціна створення і підтримання поселення на певному рівні зазначених вище показників якості середовища.

7. Справедливість – спосіб, за яким матеріальні блага розподілені між людьми за принципами рівності, задоволення потреб, реалізації здібностей, платоспроможності, відповідності витраченим зусиллям. [8].

В умовах найкрупніших міст, де вартість землі надзвичайно висока, особливої актуальності набуває перенесення громадського простору, що зараз знаходиться на рівні землі, на інші яруси – надземні і підземні.

Наприклад, на багатьох дахах житлових, громадських, промислових будівель можна проектувати громадський простір. Експлуатована покрівля – це плоска покрівля (ухил до 15°) зі спеціальним покриттям, влаштована над будівлею або її частиною, на яку є вихід із приміщення будівлі. Експлуатовані покрівлі можна умовно розділити на такі види: покрівля-тераса; зелена покрівля; покрівля-паркінг; покрівля з пішохідними і зеленими зонами тощо. Причому слід зазначити, що створення садів на дахах-терасах, через дефіцит озелених територій на рівні землі, стає важливим композиційно-просторовим компонентом не лише об'ємно-планувальної, але й містобудівної структури. Прикладом вдалої композиції озеленення даху в Києві є житлова будівля «Роял Тауер» на Печерську. До сучасних форм експлуатації багаторівневого громадського простору на покрівлях належать: простори творчих кластерів (простір Лофт (м. Санкт-Петербург), дах Центру дизайну ARTPLAY, дах Культурного центру «ЗІЛ»); літні кінотеатри на дахах («Кіно на даху» м. Воронеж, кінотеатр на даху-терасі клубу

MOD у м. Санкт-Петербурзі); великі технологічно складні комерційні атракціони, спортивні об'єкти, стадіони, басейни, що потребують для своєї реалізації значних інвестицій: венеціанський канал на даху торгового центру в Лондоні, приватна забудова на даху торгового центру в м. Чжучжоу (Китай), футбольне поле на даху хмарочоса в Токіо, Веселка на даху в Орхусі (Данія), інсталяція Cloud City на даху Музею Метрополітен в Нью-Йорку, офіс на даху Roof Top Terrace в Лондоні, Парк розваг на даху хмарочоса Stratosphere в Лас-Вегасі тощо. Ці приклади доводять, що дахи перестають бути виключно конструктивними елементами будівель та перетворюються на громадські міські простори, а їх освоєння стає стійкою тенденцією сучасного міського розвитку.

Наступним напрямом розвитку громадських просторів міст стає освоєння мостів. Попри те, що у більшості країн світу будуються підземні переходи для пішоходів (коли автомобілі мають проїзд зверху), існує думка, що це неправильний порядок речей, і у містах людей не можна заганяти під землю [6]. Тому для зняття цього конфлікту, в розвинутих зарубіжних країнах будуються надземні пішохідні мости та естакади, які засвідчують пріоритет пішоходів над автомобілями. Крім використання цих мостів як надземних переходів, на них також почали влаштовувати озеленення та елементи благоустрою для комфортного перебування людей. Яскравим прикладом цього є пішохідний міст в Нью-Йорку. У вітчизняній практиці аналогічним прикладом використання пішохідних мостів є пішохідний міст через Дніпро, який з'єднує центральну частину Києва з парковою зоною та пляжами Труханового острова.

У Києві в 2014 р. було проведено конкурс пропозицій щодо перетворення придніпровської зони у більш комфортну. Перемогу на конкурсі здобула архітектурна студія із Колумбії Taller 301, яка акцентувала свої пропозиції на вирішенні проблеми завантаженості автомобілями Дніпровської набережної. Архітектори запропонували поєднати місто з рікою за допомогою особливого сухопутного мосту, який став би не лише сполученням верхньої та нижньої частини дніпровської смуги, а й перетворився на потужний громадський простір. Формою, що була обрана для формування пішохідних вузлів, стало коло. Ця форма легко пристосовується до особливостей ландшафту та є зручним способом організації пішохідного трафіку і допомагає оформити простір без негативного впливу на природний ландшафт.

Наступним напрямком сучасної забудови мегаполісів є також активне й комплексне використання підземного простору, що, з одного боку, створює передумови для раціонального використання міських територій, звільняючи поверхню землі від численних інженерно-технічних споруд та транспорту. З іншого боку, сприяє скороченню транспортних потоків на всіх магістральних вулицях мегаполісів за рахунок радикального впорядкування транспортного обслуговування населення через створення компактних і багаторівневих пересадочних транспортних підземних вузлів.

Проблему створення високоурбанізованих багатофункціональних вузлів міського середовища досліджує Голубев Г.Є. [9]. Зокрема, він виділив такі прийоми просторового розділення потоків

транспорту і пішоходів: по горизонталі, в одному рівні, з поперемінним пропуском відповідних взаємно пересічних потоків за допомогою світлофорного чи іншого регулювання; по вертикалі, в різних рівнях, з використанням пішохідних тунелів чи мостів; по вертикалі, в різних рівнях, з використанням автотранспортних тунелів або естакад.

Рис. Пішохідний тунель «життя та смерті»

Альтернативним шляхом формування громадських просторів в історичній частині найкрупні-

ших міст може бути утворення дво- або трирівневих пішохідних зон. Ця ідея отримала втілення в конкурсному проекті меморіального парку «Бабин Яр» у Києві (5 премія, автори: В. Уваров, Д. Козаков, Є. Колмаков, І. Чаус) у вигляді пропозиції створення тунелю «життя і смерті» (рис.).

Висновки. Громадський простір – це місце максимальної концентрації різних типів діяльності мешканців і гостей міста. У сучасних умовах багаторівневий громадський простір стає однією з ключових категорій розуміння урбаністичного способу. Основними тенденціями архітектурно-планувальної організації багаторівневих громадських просторів у найкрупніших містах є їх розвиток на експлуатованих покривлях будівель, на мостах, під землею, що забезпечує максимальну комфортність для різних груп населення. Влаштування міських багаторівневих громадських просторів в центральних зонах найкрупніших міст України сприятиме гуманізації їх архітектурного середовища.

Список літератури:

1. Шимко В. Т. Архитектурное формирование городской среды / Шимко В. Т. – М.: Высшая школа, 1990. – 223 с.
2. Гройс Б. Публичное пространство: от пустоты к парадоксу / Б. Гройс; [пер. с англ. Зайцева А.]. – М.: Институт медиа, архитектуры и дизайна «Стрелка», 2012. – 20 с.
3. Макухін М. О. Архітектурно-планувальні тенденції і принципи формування багатофункціональних мостових споруд: дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх.: спец. 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури / М. О. Макухін. – К., 2016. – 183 с.
4. Джекобс Д. Смерть и жизнь больших американских городов / Д. Джекобс; [пер. з англ.]. – М.: Новое издательство, 2011. – 460 с.
5. Гейл Я. Міста для людей / Ян Гейл; [пер. з англ. Токтонов А.]. – М.: Крост, 2012. – 276 с.
6. Рибчинский В. Городской конструктор / В. Рибчинский; [пер. с англ.]. – М.: Стрелка, 2014. – 250 с.
7. Тищенко І. Що таке міський публічний простір [Електронний ресурс] / Тищенко І. – Режим доступу: <http://mistosite.org.ua/uk/articles/shho-take-m%D1%96skyj-publ%D1%96chnyj-prost%D1%96r>
8. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / К. Линч; [пер. с англ. В. Л. Глазичев]. – М.: Стройиздат, 1986. – 264 с.
9. Голубев Г. Е. Подземная урбанистика и город / Г. Е. Голубев. – М.: ИПЦ МИКХиС, 2005. – 124 с.

Колмаков Е.О.

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПОТЕНЦИАЛА МНОГОУРОВНЕВЫХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ПРОСТРАНСТВ

Аннотация

Рассмотрено понятие «городское многоуровневое общественное пространство». Исследовано современное состояние и лучшие примеры формирования многоуровневого общественного пространства в Украине и зарубежных странах, в частности, с точки зрения максимальной комфортности для различных нужд населения. Определены основные тенденции современной архитектурно-планировочной организации многоуровневых общественных пространств в крупнейших городах.

Ключевые слова: архитектурно-планировочная организация, городское многоуровневое общественное пространство.

Kolmakov Ie.O.

Kyiv National University of Construction and Architecture

THE DIRECTIONS OF USING THE POTENTIAL OF MULTI-LEVEL PUBLIC SPACES

Summary

Considered the notion «urban multi-level public space». Studied the current state and the best examples of the formation of a multi-level public space in Ukraine and abroad, in particular from the point of view of maximum comfort for the various population's needs. Identified the main trend of modern architectural planning organization of multi-level public spaces in the largest cities.

Keywords: architectural planning organization, urban multi-level public space.